

НАПРЯМ 8. САМОСВІДОМІСТЬ І РЕФЛЕКСИВНА САМООРГАНІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-286-2-33>

Дідковський С. В.,

методолог

Товариства незалежних експертів (м. Київ, Україна)

Науковий керівник: Швалб Ю. М.,

доктор психологічних наук,

професор кафедри соціальної роботи

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОНЯТТЯ РЕФЛЕКСИВНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. Ставиться проблема форми організації особистості. Конструюється схема рефлексивної самоорганізації. Схема використовується для аналізу етапів та результатів процесу становлення рефлексивної форми. Обговорюються перспективи застосування поняття в практиці самоорганізації. В якості засобу розробки поняття рефлексивної самоорганізації використовується системо-мислєдїяльний підхід.

Ключові слова: метод, організація, форма, ситуація, процес.

Didkovskiy S. The concept of reflective self-organization of the individual

Summary. The problem of the form of organization of the personality is formulated. A scheme of reflexive self-organization is being proposed. Analyze of the stages and results of the reflexive form of the self-organization is done based on the created scheme. Applying the concept in the practice of self-organization is discussed. A system-thinking approach is used as a means of developing the concept of reflexive self-organization.

Key words: method, organization, form, situation, process.

Проблема. Самоорганізація полягає у вмінні особистості аналізувати свої ситуації життя та діяльності, розробляти проекти, та плани дій, реалізовувати їх, та оцінювати досягнуті результати.

Форми самоорганізації виникають в процесі соціалізації особистості та несуть на собі ознаки місця та часу їх виникнення.

В сучасних умовах відбуваються кардинальні зміни в структурах соціальних відносин, зростання невизначеності та психологічної напруженості.

Виникає розрив між формами самоорганізації, що склалися в умовах соціальної стабільності та швидкістю суспільних змін, що відбуваються сьогодні.

Кожна особистість, що потрапила в цю проблемну ситуацію, відчуває необхідність в її негайному вирішенні. Для цього їй необхідно перейти у таку форму організації, яка б дозволяла своєчасно приводити її у відповідність до змісту навколишніх змін.

Проблема полягає в тому, що сьогодні відсутнє розуміння того, що треба зробити, щоб здійснити цей перехід.

Мета. Необхідно сконструювати поняття рефлексивної форми самоорганізації. Використання цього поняття повинно забезпечити особистості розуміння, що їй треба виконати щоб перейти в нову форму самоорганізації.

У якості засобів конструювання використовувались схеми СМД-методології та досвід проведення семінарів по рефлексивній самоорганізації [1].

Основні положення. Структура поняття включає до себе схему рефлексивної організації особистості та опис процесу становлення рефлексивної самоорганізації, що організовано в схемі.

Схема рефлексивної організації особистості включає в себе п'ять рівнів, пов'язаних рефлексивними переходами (рис. 1).

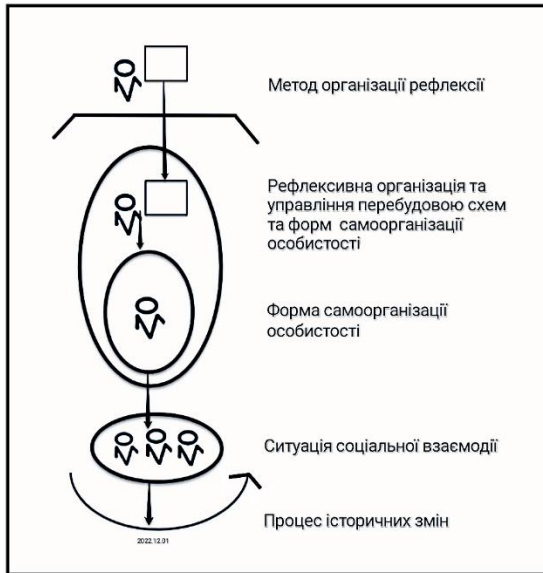
1) Розробки, трансляції та конкретизації методологічних схем рефлексії в структурі мислєдіяльності.

2) Рефлексивної організації та управління процесом реконструкції форм організації клієнтів.

3) Схем та форм самоорганізації особистості.

4) Ситуацій реалізацій особистості в просторі соціальних взаємодій

5) Процесів соціально-культурних змін.

Рис. 1. Схема рефлексивної організації особистості

Особистість, що стала на шлях формування рефлексивної форми самоорганізації, використовує цю схему у якості план-карти. Це дозволяє їй, з одного боку, розуміти, на якому рівні рефлексивної самоорганізації вона знаходиться, а з другого, керувати процесом його підвищення.

Процес становлення рефлексивної форми самоорганізації включає п'ять етапів. При переході з етапу на етап, особистість проводить просторове та позиційне перевизначення, і починає вирішувати більш складні завдання. Завдяки цьому поступово зростає рефлексивний рівень форми її самоорганізації.

Етап 1. Самовизначення в методі, знайомство зі схемами та поняттями СМД-методології. Вирішення задач передачі методологічних засобів організації рефлексії в позицію оуправління, та їх конкретизації, та уточнення в процесі аналізу процесу, та результатів використання.

В соціальному просторі особа, що вирішує ці задачі презентує себе у якості методолога рефлексивного управління.

Етап 2. Зайняття позиції організатора, що працює з проблемами інших осіб (клієнтів). Засвоєння методологічних схем у якості засобів управління процесами вирішення задач: обговорення, схематизації,

об'єктивації, проблематизації, конструювання та натуралізації оргсхем у якості нових форм самоорганізації клієнтів.

В соціальному просторі такий оргуправлінець подає себе як консультанта по вирішенню особистісних проблем [2].

Етап 3. Самовизначення в позиції управлінця своїм власним психосоматичним станом. Додавання до завдань першого та другого етапів задачі організації рефлексивних переходів: з позиції особи, що знаходиться в проблемному переживанні, в позицію організатора змін; здійснення перебудови проблемної оргформи та повернення в початкову позицію в позитивному стані свідомості.

В соціальному просторі така форма роботи, як і дві наступні отримала назву само консультування.

Етап 4. Самовизначення в позиції управлінця ситуаціями соціальної взаємодії. Засвоєння засобів вирішення завдання розвитку та використання схем управління соціальною діяльністю: конструювання, проєктування, планування та прогнозування наслідків реалізації планів.

Специфіка третього та четвертого етапу пов'язана з тим, що для перебудови форми своєї організації, індивід повинен вийти із ситуації, в якій виникла проблема, в окремий, захищений простір і мати достатньо вільного часу для проведення необхідних робіт [3].

5) Самовизначення в позиції управлінця життям в процесах історико-культурних змін. Вирощування здібності своєчасно відчувати необхідність в трансформації форми своєї організації, та робити це синхронно зі змінами, що відбуваються в навколишньому просторі.

В методологічній літературі така форма самоорганізації отримала назву «відкритої», або «форми без форми».

Перспективи. Оволодіння п'ятим рівнем рефлексивної самоорганізації дозволяє особистості перейти від задач синхронної трансформації форми організації до задач запуску нових історико-культурних процесів.

Але вихід на цей рівень самовизначення зможуть здійснити лише ті, хто буде готовий максимально використати свій потенціал та нести повну відповідальність за наслідки втілення цього рішення.

Список використаних джерел:

1. Щедровицкий Г.П. Методологический смысл оппозиции натуралистического и системно-мыследеятельностного подходов. *Избранные труды*. М., 1995. С. 143-154.

2. Дидковский С.В. Схема организации психологического консультирования. *Електронний фаховий журнал Лабораторії нових інформаційних технологій навчання Інституту психології / Технології розвитку інтелекту*, 2018. Том 2, № 9(20). URL: <http://psytir.org.ua>

3. Дидковський С.В. План-карта рефлексивної самоорганізації. *Тези IV Міжнародної науково-практичної конференції «Психологія свідомості»*, 21.11. 2020, Київ, Україна. С. 161-165. URL: <http://kpppo.nau.edu.ua/files/Zbirnik2020.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-286-2-34>

Маслянікова І. В.,
*кандидат психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної роботи та педагогіки
інституту соціальних технологій
ЗВО «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»*

ТЕРАПЕВТИЧНІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОПІЗНАННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. Тези доповіді містять розгляд теоретико-методологічного контексту проблеми свідомості, та його структурних компонентів – самосвідомості та «Я-концепції». Наголошується на важливості самопізнання як процесу особистісного зростання. Наводяться терапевтичні вправи формування навичок самопізнання в освітньому процесі.

Ключові слова: свідомість, самосвідомість, самопізнання, психотерапевтичні вправи.

Maslianikova I. Therapeutic ways of forming self-knowledge skills in an educational environment

Summary. The abstracts of the report include consideration of the theoretical and methodological context of the problem of consciousness, and its structural components – self-awareness and «self-concept». The importance of self-knowledge as a process of personal growth is emphasized. Therapeutic exercises for the formation of self-knowledge skills in the educational process are given.

Key words: consciousness, self-awareness, self-knowledge, psychotherapeutic exercises.

Феномен свідомості є складним предметом пізнання як філософів (від Платона та Аристотеля до В. В. Налімова, М. К. Мамардашвілі та А. М. Лоя), так пізніше і науковців-психологів (від В. Джемса до С. Л. Рубінштейна, О. М. Леонтьєва та В. П. Зінченка).